

הרב שי לוי

חלה בעיסות מסוגי קמה שונים

שאלה

אני אופה לחמים שונים, חלקם מקמח מסוג אחד וחלקם משניים או משלושה סוגי קמח.
א. לעניין הפרשת חלה, האם עדיף לערבב את המינים השונים של הקמח ולהפריש חלה לאחר לישתם, או שניתן להכין עיסות נפרדות לכל סוג קמח, לאחד אותן לעיסה אחת וממנה להפריש חלה?
ב. האם ניתן להפריש חלה אחת לכל הלחמים על אף השוני בסוגי הקמחים?

תשובה

א. צירוף קמחים שונים לשיעור המחייב בחלה

הירושלמי¹ מעמת בין שתי משניות: במשנה אחת² מובא שכל חמשת המינים החייבים בחלה מצטרפים זה עם זה לשיעור חלה, ואילו במשנה אחרת³ נאמר שהחיטים מצטרפות עם הכוסמין בלבד לשיעור חלה, והשעורים מצטרפות עם כל המינים מלבד מין החיטים, ולכאורה שתי המשניות סותרות. תירץ הירושלמי (שם): 'ר' יוסי אמר ליה סתם. ר' יונה בשם ר' יוחנן תמן בנשוך וכאן בבלול'. וביאר הרמב"ם⁴ את תירוצו של ר' יונה:

אין ענין זה הצירוף שיתערב כל הבצק ויהיה עיסה אחת, לפי שכבר נתבאר שחמשת המינין מצטרפין זה עם זה, אלא ענינו שנגעה עיסה בעיסה ונתחברה לה כמו שאמר נגעו זה בזה.

כלומר יש להבחין בין שני מצבים: כשבוללים כמה סוגי קמחים יחד, כל המינים מצטרפים להשלים לשיעור חלה. לעומת זאת במקרה ויש עיסות שונות שבכל אחת קמח ממין שונה, אין העיסות מצטרפות יחד ע"י נשיכה⁵ אלא ע"פ הסדר שנקבע במשנה

1. ירושלמי חלה פ"א ה"א.

2. חלה פ"א מ"א.

3. חלה פ"ד מ"ב.

4. רמב"ם, פירוש המשנה חלה פ"ד מ"ב.

5. נגיעה של שתי העיסות זו בזו, שכשמפרידן אי אפשר שלא יתלוש גם מהעיסה השנייה, ראה תוספתא הרהות פ"א ה"ב, הובאה ברשב"א, פסקי חלה שער ב אות ד.

(שם). אומנם יש שכתבו⁶ בפירוש הירושלמי שההבחנה בין בלילת הקמח לנשיכת העיסות אינה מוסכמת, אלא שנחלקו בה האמוראים, ולדעת ר' יוסי בירושלמי אין לבלול מינים שונים אף בעודם קמח. מכל מקום, בין להסבר שחולקים האמוראים בפירוש הירושלמי ובין להסבר שאין מחלוקת, הראשונים⁷ קיבלו את תירוצו של ר' יונה, וכך פסקו הרמב"ם⁸ וה'שלחן ערוך'⁹. בטעם צירוף המינים השונים ע"י בלילה, כתבו האחרונים¹⁰ שכיוון שלש את כל המינים יחד, העיסה נראית כאילו היא ממין אחד.

ב. בלילת עיסות המורכבות מקמחים שונים

עד כה נסב הדיון סביב בלילת כמה סוגי קמחים יחד. כעת יש לברר אם דין זה שייך אף בבליילת עיסות, במקרה ולשו בנפרד עיסות ממינים שונים ולאחר מכן בללו יחד את העיסות. האם מקרה זה דומה לבלילת הקמחים השונים, מפני שכעת נמצאת לפנינו עיסה אחת, או שנאמר שאין העיסות יכולות עוד להצטרף? נראה שבשאלה זו נחלקו האחרונים. מדברי ה'פרישה'¹¹ נלמד שאם עירב עיסות ממינים שונים, כגון מחיטים ומשעורים, שאין בכל אחת מהן כשיעור אלא רק בהצטרפן יחד, אף לאחר שמערבן אינן חייבות בחלה עד שיוסיף על כל מין ממינו עד שיגיע כל מין מהתערובת לשיעור חלה. אומנם הט"ז (יו"ד סי' שכד ס"ק ב) כתב שדבריו תמוהים, וחלק על מסקנתו: נראה דהוא הדין אם עשה מכל אחת עיסה בפני עצמה ועירב העיסות עד שנעשו גוף אחד מצטרפין כשאינן בכל אחד כשיעור דהא אמר בירושלמי דדוקא בדיבוק על ידי נשיכה אין הכל מצטרפין משמע דאם הם נעשו לאחד הוה בלול...

6. שנות אליהו הארוך, חלה פ"א מ"א, ונראה שכך דעת רש"י, מנחות ע ע"א ד"ה כוסמין, שביאר שכוונת המשנה, במה שאמרה שכל המינים מצטרפים זה עם זה, היא דווקא המינים הראויים להצטרף זה לזה, לפי מה שפירטה המשנה בחלה פ"ד מ"ב (ראה מה שכתבו בדעתו: מהרי"ט אלגאזי, הל' חלה אות יז-יח; קרן אורה, מנחות ע ע"א ד"ה תוספות בד"ה תנא כוסמין. ובפתחא זוטא, הל' חלה יו"ד סי' שכד ס"ק ו, כתב שייכתן ורש"י סובר כירושלמי שיובא להלן שתערובת מינים חייבת רק מדרבנן ואילו בגמ' במנחות פירש לעניין חיוב דאורייתא). וכך משמע שפירש בספר היראים, סי' קמח, אלא שדחה פירוש זה, וכ"כ הרע"ב, חלה פ"א מ"א, ובמלאכת שלמה, שם, הביא בשם הרב יהוסף שפירוש זה הוא טעות גמורה.
7. ריבמ"ץ, חלה פ"א מ"א ד"ה עם זה; ר"ש (כלאיים פ"א מ"א; חלה פ"א מ"א); תוספות (פסחים, לה ע"א ד"ה כוסמין; מנחות ע ע"א ד"ה תנא כוסמין); ר"ת, ספר הישר חידושים סי' תקיב; סמ"ג, עשין קמא ד"ה שנינו במסכת חלה; רשב"א, פסקי חלה שער א אות טו; חידושי רבנו דוד, פסחים לה ע"א ד"ה אבל איפשר; ר"ן, פסחים לה ע"א ד"ה כוסמין; מאירי, שם ד"ה ומ"מ אחרוני הרבנים; שו"ת התשב"ץ, ח"ב סי' רצא ד"ה הפרק הה'.
8. רמב"ם, הל' ביכורים פ"ז ה"ג-ה"ד.
9. שו"ע, יו"ד סי' שכד סעי' ב.
10. לבוש, יו"ד סי' שכד סעי' ב; ש"ך, שם ס"ק ז.
11. פרישה, יו"ד סי' שכד ס"ק ד.

ראיית הט"ז היא מהאבחנה בירושלמי בין בלילה שהיא ערבוב גמור, עד שהקמח נעשה אחד, ובין נשיכה. ערבוב העיסות מוגדר כבלילה ולא כנשיכה, ולכן מותר לעשות כן אף במינים שונים.

הראיה המרכזית לדברי הט"ז מובאת בירושלמי (חלה פ"א ה"א), לאחר שמביא את תירוצו של ר' יונה שמותר לצרף מינים שונים ע"י בלילה: 'תני ר' חייא כן וכולן שבללן תבואה קמחים ובציקות מצטרפות'. ומוכח מהירושלמי שאף לאחר שנעשה הקמח לבצק, ניתן לבלול אותו עם בצק ממין שונה, אע"פ שמדובר במינים שונים. אם כן, מקור דברי הט"ז הוא בירושלמי, וכדעה זו כתבו הראשונים, בהם הרמב"ן,¹² רשב"א¹³ והמאירי,¹⁴ וכ"כ ב'חלת לחם'¹⁵ וב'ערוך השלחן'.¹⁶

אומנם אף לשיטת ה'פרישה' יש להביא ראיה מהבבלי שמביא את דברי ר' חייא, וכך מובא בגמרא במנחות (ע ע"ב):

תנא: התבואה והקמחים והבציקות - מצטרפין זה עם זה. למאי הלכתא? אמר רב כהנא: לענין חדש. רב יוסף אמר: לענין חמץ בפסח. ר"פ אמר: לענין מעשר שני... רבא אמר: לענין טומאת אוכלין.

אף שגמרא זו מובאת לאחר שדנה הגמרא בענייני חלה, היא מזכירה כמה השלכות לדברי הברייתא, אבל אינה מזכירה את ההשלכה לעניין חלה כפירוש הירושלמי לעיל, ומשמע מכאן שאיננה סוברת שדין זה שייך לחלה,¹⁷ וכדברי ה'פרישה'.¹⁸ כ"כ ה'לבוש',¹⁹ ה'ישועות יעקב',²⁰ ו'חדרי דעה'.²¹ יש שביארו²² לשיטה זו שהעיסות הללו אינן מצטרפות מפני שבשעה שבה נוצר חיוב הפרשת חלה, בנתינת המים בקמח,²³ עמד כל מין בפני עצמו ונוצר חיוב לכל עיסה בנפרד, ולאחר שלב זה לא ניתן עוד לבלול את העיסות יחד.

12. רמב"ן, הל' חלה אות יז ד"ה פיסקא.

13. רשב"א, פסקי חלה שער א אות טו.

14. מאירי, חלה פ"א מ"א.

15. חלת לחם, סי' ג סעי' ד אות י.

16. ערוך השלחן, יו"ד סי' שכד סעי' יא.

17. הרמב"ן, הל' חלה אות יז ד"ה פיסקא, הביא הבנה זו בבלי ודחאה מפני שאין זה מקומה: 'דמכדי און במסכת חלה קיימין', ואכן מביא את הירושלמי ששונה ברייתא זו גם לעניין חלה במקומה הטבעי. ורבנו דוד, פסחים לה ע"א ד"ה ופשטה, כתב שלא ניתן להעמיד לגבי חלה, משום שחלה לא שייכת בקמח ובתבואה. אומנם פירוש זה קשה לאור הירושלמי המוזכר למעלה.

18. אומנם באור זרוע, הל' חלה סי' ריד, ביאר שהירושלמי עוסק בערבוב של קמח ותבואה בבצק ולא קמח בקמח ובצק בבצק. וביאור זה נוח יותר, שכן אם לא נסביר כך אלא נאמר שהבלילה היא של קמח בקמח ובצק בבצק, נהיה מוכרחים לומר שהבבלי חולק אף בבלילת קמח בקמח. וראה באור זרוע, הל' חלה סי' רכז, שם משמע ששתי עיסות ממינים שונים מצטרפות לשיעור חלה.

19. לבוש, יו"ד סי' שכד סעי' ב.

20. ישועות יעקב (אורנשטיין), יו"ד סי' שכד סעי' ב ד"ה בשעירבן קמח, שדין המערב עיסות שונות נתון במחלוקת ירושלמי ובבבלי, שלירושלמי אף עיסות מצטרפות, ואילו לבבלי אינן מצטרפות.

21. חדרי דעה, יו"ד סי' שכד סעי' ב ד"ה שם בהגה עירב.

22. כך משמע בלבוש, יו"ד סי' שכד סעי' ב.

23. חלה פ"ג מ"א; רמב"ם, בפירוש המשנה שם; שו"ע, יו"ד סי' שכד סעי' ב.

ויש שהסבירו²⁴ שדעה זו סוברת שאין בילה בעיסה אלא רק בקמח, ולפיכך אם יבלול את העיסות ויפריש חלה, ייתכן ויפריש ממין אחד בלבד.²⁵ ומכוח מחלוקת זו חשש ה'ילקוט יוסף'²⁶ לדעה זו וכתב שיפריש חלה ללא ברכה.²⁷ ונראה באופן פשוט שישנה עדיפות לערב את המינים השונים בעודם קמח ולא לאחר שנעשו לעיסה, בגלל המחלוקת שיש בזה.

ג. דרגת החיוב של העיסה הבלולה ממינים שונים

ה'שלחן ערוך'²⁸ פסק שאפילו בזמן הזה, שחיוב תרומות ומעשרות וחלה מדרבנן,²⁹ אין להפריש מפירות או מעיסה עם דרגת חיוב אחת על עיסה מדרגת חיוב שונה. כדוגמה להפרשה מדרגות חיוב שונות הביא ה'שלחן ערוך'²⁸ שאין להפריש מפירות שגדלו בשדהו שחיובם בזמן הזה מדרבנן על פירות קנויים שחיובם נובע משני חיובים מדרבנן ('תרי דרבנן'). לכן, לאחר שראינו שצירופם של מיני קמחים שונים מועיל לעניין חיוב בהפרשת חלה, יש לברר אם עיסה זו חייבת בהפרשה מדאורייתא או מדרבנן, כדי שנוכל לדעת אם ניתן להפריש מעיסה זו על עיסה בעלת חיוב דאורייתא. בירושלמי (חלה פ"א ה"א) מובא ביחס לעיסה הבלולה ממינים שונים:

מהו שילקו על חלתן דבר תורה? ר' יונה בשם שמואל ר' יוסי ר' אבהו בשם ר' שמעון בן לקיש: אין לוקין על חלתן דבר תורה.

ה'אור זרוע'³⁰ הסביר שעיסה הבלולה ממינים שונים חייבת מדאורייתא, אלא שהירושלמי שואל אם חייבים מלקות על אכילת חלה מעיסה זו, כיוון שלא ידוע אם מין אחד בטל במין האחר, ולכן ההתראה על מעשה זה הינה התראת ספק ואין ללקות עליה.³¹

24. חדרי דעה, יו"ד סי' שכד סעי' ב ד"ה שם בהגה עירב, וראה: ש"ך, יו"ד סי' שכד ס"ק יח וס"ק כא.
25. נחלקו הראשונים אם יש בילה בעיסה: לדעת הרא"ש, הלכות קטנות הל' חלה סי' ו, אף בעיסה יש בילה ובתערובת של עיסה פטורה וחייבת ניתן להפריש מתוך העיסה, ואילו לדעת מהר"ם מרוטנבורג, דפוס פראג סי' תכג, אין בילה בעיסה, ולכן בתערובת זו אינו יכול להפריש מתוך העיסה, שמא יפריש מהפטור על החיוב.
26. ילקוט יוסף, אוצר דינים לאישה ולבת, הל' חלה סי' שכד סעי' ד.
27. אע"פ שהבאנו למעלה ראשונים הסוברים בפירוש שמותר לערב עיסות שונות, ייתכן ויש לדייק מראשונים אחרים שאסור, מפני שהביאו את דין הבלילה ביחס לקמח בלבד, ראה: רמב"ם, הל' ביכורים פ"ז ה"ד; ר"ן, פסחים לה ע"א.
28. שו"ע, יו"ד סי' שלא סעי' סא; וראה: ב"י, שם ד"ה כתוב בספר התרומות, וכן בב"י, יו"ד סי' של ד"ה מצאתי כתוב.
29. רמב"ם (הל' תרומות פ"א הכ"ו; הל' ביכורים פ"ה ה"ה); שו"ע (יו"ד סי' שכב סעי' ב; שם סי' שלא סעי' ב).
30. אור זרוע, הל' חלה סי' ריד. וכך הסבירו: הרש"ס, חלה פ"א ה"א; שדה יהושע, שם. והמהרי"ט אלגאזי, הל' חלה אות יח ס"ק ב ד"ה ולעד"נ דאין, הקשה שלפי פירושם שיעיקר שאלת הירושלמי מתייחסת לחיוב המלקות, מדוע הובא בשאלה 'דבר תורה'. ועוד, שלא שייך כאן התראת ספק, שזה נאמר על אדם שאכל שני איסורים ולא ידוע אם התבטל אחד בשני, ומשום כך הסתפקנו מאיזה שם להתרות בו, אבל כאן שם איסור חלה הוא, ואין בזה ספק כלל. ביישוב קושיותיו, ראה: חלת לחם, סי' ג סעי' ג אות ח.
31. דין זר האוכל חלה כאכילת תרומה שבמזיד חייב מיתה בידי שמיים כמבואר בחלה פ"א מ"ט, אלא

אחרונים רבים³² הסבירו ששאלת הירושלמי היא אם זר האוכל חלה שהופרשה מעיסה הבלולה ממינים שונים לוקה, והשאלה העומדת בבסיס הדיון היא אם צירוף הקמחים השונים יוצר חיוב של הפרשת חלה מדאורייתא או מדרבנן. בתחילה הירושלמי תולה זאת במחלוקת ריש לקיש ור' יוחנן אם איסורים מבטלים זה את זה,³³ אלא שלמסקנה מבואר שם שאין חולק על ריש לקיש, ולכן חיוב עיסה זו הינו מדרבנן.³⁴ הפוסקים לא הביאו את דברי ריש לקיש, ותמה עליהם המהרי"ט אלגאזי (הל' חלה אות יח ס"ק ג):

איך שיהיה נמצינו למידין מדברי הירושלמי... ולע"ד כן הוא האמת כדבר האמור, דאפילו בבלול דאמרין דמצטרפין לענין חלה אינו אלא מדרבנן, דמדאורייתא אינם מצטרפים אפילו בבלול, יש לתמוה איך לא הביא רבינו הרמב"ן סברת הירושלמי וכ"כ הרמב"ם וכל הפוסקים שפסקו כהירושלמי דבלול מצטרפין, איך לא הזכירו סברא זאת דאינה אלא מדרבנן, ואדרבא מפשט דבריהם נראה דס"ל דמצטרפין מן התורה.

על אף התמיהה של המהרי"ט אלגאזי, נראה שהפוסקים לא פסקו כירושלמי הנ"ל,³⁵ ולכן אף עיסה הבלולה מקמחים שונים חייבת בחלה מדאורייתא כעיסה העשויה מקמח אחד. אומנם מה'חזון איש³⁶ משמע שעיסה זו חייבת מדרבנן, כהבנה הפשוטה בסוגיית הירושלמי.

ד. הגדרת שם העיסה ואופן הפרשה

לאחר שראינו שאף עיסה המורכבת מקמחים שונים חייבת מדאורייתא, יש לברר כיצד נגדיר עיסה זו המורכבת מכמה מינים.

בדעת ריש לקיש הסובר שאין לוקין על חלה זו הביא הירושלמי:

אמר ר' יעקב בר אחא: ר' שמעון בן לקיש כדעתיה, דאיתפלגון: הפיגול והנותר ששחקן, ר' יוחנן אמר לא ביטלו זה את זה, ור' שמעון בן לקיש אמר ביטלו זה את זה.

שחייב אף מלקות, כיוון שיש על אכילה זו איסור 'לא תעשה' ויש בו מעשה, ראה רמב"ם, הל' סנהדרין פי"ט ה"ב.

32. מהר"א פולדא, שם; פני משה שם; ביאור הגר"א שם; פנים מאירות (קאטקין) שם.

33. מהלך הירושלמי יתבאר בסעי' הבא.

34. השערי יושר, שער ג פי"ט אות שעה, הסביר בהבנת הירושלמי שלכל אחד מהמינים יש סיבה מיוחדת הגורמת לו להתחייב בחלה, החיטים מחמת שהן חיטים, וכן השעורים וכו', מלבד תכונתן הנוספת שבאות לידי חימוץ, ומכיוון שלכל אחד יש דין מיוחד המחייב אותו בחלה, מדמה הירושלמי דין זה לביטול איסורים זה בזה.

35. כך תירצו האחרונים, והסבירו כל אחד בדרך אחרת שהירושלמי נשען על הנחה שאינה להלכה, ראה: מהרי"ט אלגאזי, שם; חלת לחם, סי' ג סעי' ג ס"ק ח; ערך ש"י, יו"ד סי' שכד סעי' ב; מיכל המים, חלה פ"א ה"א; דרך אמונה, הל' ביכורים פ"ו הט"ו בבאור ההלכה ד"ה כולם מצטרפים.

36. חזו"א, דמאי סי' יג ס"ק יא, אלא שאף הוא הקשה על דעה זו, משום שכל המינים מתייחסים לאיסור חלה והוא משם אחד.

הירושלמי תולה את הדין בחלה במחלוקת ידועה של ריש לקיש ור' יוחנן אם איסורים מבטלים זה את זה.³⁷ לדעת ריש לקיש הצירוף בחלה הוא מדרבנן, מפני שאין בשום מין כשיעור חלה, וכל מין רבה על השני ומבטלו, ונמצאת עיסה זו חסרה בשיעור חלה. לעומת זאת לדעת ר' יוחנן לא שייך כאן ביטול של מין במין האחר, מפני שאיסורים אינם מבטלים זה את זה, ולכן יש לפנינו שיעור חלה. הירושלמי דוחה הבנה זו:

אמר ר' יוסי: ולא דמיין, תמן אמר זה אסור וזה אסור, ברם הכא שני דברים רבים

על אחד ומבטלין אותו, וכבר ביטלו אותו עד שלא נעשה איסור.

ר' יוסי מסביר שבמקרה הנ"ל אף ר' יוחנן יודה לריש לקיש שכל מין רבה על השני ומבטלו, משום שדווקא כשעומדים בפנינו איסורים שונים סובר ר' יוחנן שאיסור אחד אינו מבטל את האחר, אבל כאן, שלא נוצר עדיין שם של טבל, אף לדעתו מין אחד רבה על השני ומבטלו. נמצא לפי זה שלדעת ריש לקיש ואף לדעת ר' יוחנן מין אחד מבטל את המין האחר. אף אם נקבל את הירושלמי שדימה ביטול איסורים לצירוף המינים לחלה,³⁸ בעיסה שלפנינו, המורכבת מקמחים שונים, יש לדון במעמדו של המיעוט: אם נהפך למין הרוב שביטלו, ניתן להגדיר את העיסה כעיסה המורכבת מקמח אחד שהוא הרוב. לחלופין אם נאמר שאף שביטלו, מ"מ המיעוט לא נהפך לשם הרוב, אלא נותר בשמו שלו,³⁹ לפי הבנה זו לא ניתן להפריש מהעיסה הפשוטה על עיסת התערובת, כגון מעיסת חיטים על עיסת חיטים ושיפון, שנמצא מפריש מהחיטים על השיפון, והפרשה זו היא ממין על שאינו מינו. כיוון שדיון זה סבוך וניתן להובילו לכיוונים שונים, כתבו האחרונים שיפריש חלה מעיסת התערובת מתוך העיסה עצמה,⁴⁰ ומהחלות האחרות לחוד לפי המינים השונים.

אומנם ישנם אופנים שבהם ניתן להפריש מחלה פשוטה על עיסת תערובת, ע"פ מה שהתבאר בסעי' הקודם לרוב הפוסקים שחיובן של שתי העיסות מדאורייתא, וכ"כ ב'חלת לחם' (סי' ג סעי' ג ס"ק ח):

אילו עשה משלושה או ארבעה מינין חוץ מן החיטים, אם כן הרי יכול להפריש עליו מעיסה פשוטה מן השעורים לבד, שהרי כולם מין אחד לעניין צירף, ובכך בעיסת חיטים ושעורים וכוסמין יוכל להפריש מעיסת כוסמין לבד שהרי מצטרף עם שניהם.

ה'שלחן ערוך'⁴¹ הביא את החלוקה למינים לעניין חלה, ובמצב שהעיסות מורכבות מכמה

37. מחלוקת זו הובאה בבבלי, זבחים ע"א, אולם שם דעת ר' יוחנן הובאה בשם ר' אלעזר.

38. שהרי רבים מהאחרונים כתבו שירושלמי זה אינו להלכה, ראה לעיל הערה 35, ועוד שאין זה ברור שניתן לבטל היתר בהיתר, שהרי נחלקו בזה הראשונים. יש שכתבו שהיתר בהיתר מתבטל, שו"ת הר"ן, סי' נז וסי' נט; איסור והיתר כלל כד אות ח. לעומתם יש שכתבו שהיתר בהיתר אינו מתבטל, שו"ת הרשב"א, ח"א סי' תתלא בשם הראב"ה; ר"ן, נדרים נב ע"א.

39. ראה במחלוקת הראשונים בזבחים ע"א, ע"א, רש"י שם ד"ה אי אפשר; תוספות ד"ה הפיגול והנותר. והדברים ארוכים ואין כאן מקום להאריך בהם.

40. חלת לחם, סי' ג סעי' ג ס"ק ח; תורת הארץ, ח"א פ"ד אות כח; פתחא זוטא, יו"ד סי' שכד ס"ק ו.

41. שו"ע, יו"ד סי' שכד סעי' ב.

סוגי קמחים המוגדרים כמין אחד, ניתן להפריש מעיסה פשוטה על עיסת תערובת, כיוון שכל המינים הללו נחשבים למין אחד ומצטרפים יחד.

מסקנות

- א. ניתן לבלול סוגי קמחים שונים אף לכתחילה ולהפריש מתוך העיסה, ואילו בבלילת עיסות שונות נחלקו האחרונים, ולכתחילה יש להימנע מבלילה זו.
- ב. אין להפריש מעיסה פשוטה על עיסה המורכבת ממינים שונים, מלבד במקרה שבו הקמח שבעיסת התערובת הוא ממין היכול להצטרף לקמח מהעיסה הפשוטה.

